

УДК 316.752.4 : 351.858 : 328.18 : 32.019.51

Сичова Вікторія Вікторівна,

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри соціології управління та соціальної роботи соціологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, 61077, м. Харків, пл. Свободи, 6, тел.: +38 (097) 440 11 23, e-mail: vvs2679@ukr.net
ORCID: 0000-0001-5001-8389

Сьчова Вікторія Вікторівна,

доктор наук по государственному управлению, профессор, профессор кафедры социологии управления и социальной работы Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина, 61077, г. Харьков, пл. Свободы, 6, тел.: +38 (097) 440 11 23, e-mail: vvs2679@ukr.net
ORCID: 0000-0001-5001-8389

Sychova Viktoriia Viktorivna,

Doctor of Public Administration, Full Professor, Full Professor of Department of sociology of management & social work Kharkiv National University named after V. N. Karazin, 61077, Kharkiv, Ploshcha Svobody, 6, tel.: +38 (097) 440 11 23, e-mail: vvs2679@ukr.net

ORCID: 0000-0001-5001-8389

DOI <https://doi.org/10.31618/vadnd.v1i14.120>

АРХЕТИПНЕ ПІДҐРУНТЯ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ Й ОПОЗИЦІЇ У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ДЕКОМУНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Анотація. У контексті архетипного підходу проаналізовано взаємодію влади та опозиції у процесі реалізації політики декомунізації. Складовою політики декомунізації стало перейменування об'єктів топоніміки населених пунктів, у назвах яких містилася символіка комуністичного тоталітарного режиму; були присвячені особам, причетним до злочинів останнього, а також подіям, пов'язаним із діяльністю комуністичної партії, встановленням радянської влади на території України, переслідуванням учасників боротьби за незалежність України у ХХ ст. З'ясовано радянське архетипне підґрунтя методів декомунізації в Україні, що засвідчили швидкий темп проведення політики, відсутність інформаційного супроводу, пояснень, особливо для населення центральних і східних регіонів України, для якого радянський символічний простір продовжує бути цінним.

Виявлено імперські та радянські архетипи взаємодії влади та опозиції на прикладі перейменувань радянських назв об'єктів топоніміки населених пунктів, що містили символи комуністичного тоталітарного режиму. Поляризований регіоналізм українського суспільства, дві відмінні національні ідентичності, що спиралися на різні системи політичних цінностей, сформували різні архетипи. Так, в Ужгороді та Кіровограді відбився вплив імперського (відповідно, австрійського та російського) архетипу. Протидія деяких міських рад Наддніпрянщини та Східної України рішенням парламенту іноді обумовлювалася не кількістю опозиції, а радянською ідентичністю депутатського корпусу.

Обґрунтовано конфронтаційний тип взаємодії парламентської опозиції та уряду/Президента; а також опозиції, уособленої місцевою політико-управлінською елітою Кіровограда, Харкова й Комсомольська Полтавської області, та державної влади, уособленої головою відповідної обласної державної адміністрації/парламентом. Доведено, що конформний тип взаємодії притаманний опозиції, репрезентованій міськрадою Дніпропетровська, та владі, репрезентованій відповідним міським головою/парламентом; а також опозиції, представленій міськрадою/міським головою Ужгорода, та владі, представленій головою Закарпатської обласної державної адміністрації.

Ключові слова: декомунізація, цінності, ідентичність, радянський архетип, конфронтаційний та конформний типи взаємодії, опозиція, влада.

АРХЕТИПНОЕ ОСНОВАНИЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ВЛАСТИ И ОППОЗИЦИИ В ХОДЕ РЕАЛИЗАЦИИ ПОЛИТИКИ ДЕКОММУНИЗАЦИИ В УКРАИНЕ

Аннотация. В контексте архетипного подхода проанализировано взаимодействие власти и оппозиции в процессе реализации политики декоммунизации. Составляющей политики декоммунизации стало переименование объектов топонимики населенных пунктов, названия которых содержали символику коммунистического тоталитарного режима; были посвящены лицам, причастным к преступлениям последнего, а также событиям, связанным с деятельностью коммунистической партии, установлением советской власти на территории Украины, преследованием участников борьбы за независимость Украины в XX веке. Выявлена советская архетипная основа методов декоммунизации в Украине, которые показали быстрый темп проведения политики, отсутствие информационного сопровождения, объяснений особенно для населения центральных и восточных регионов Украины, для которого советское символическое пространство продолжает быть ценным.

Виявлено імперські та радянські архетипи взаємодії влади та опозиції на прикладі перейменувань радянських назв об'єктів топоніміки населених пунктів, що містили символи комуністичного тоталітарного режиму. Поляризований регіоналізм українського суспільства, дві відмінні національні ідентичності, що спиралися на різні системи політичних цінностей, сформували різні архетипи. Так, в Ужгороді та Кіровограді відбився вплив імперського (відповідно, австрійського та російського) архетипу. Протидія деяких міських рад Наддніпрянщини та Східної України рішенням парламенту іноді обумовлювалася не кількістю опозиції, а радянською ідентичністю депутатського корпусу.

ные системы политических ценностей, сформировали разные архетипы. Так, в Ужгороде и Кировограде отразилось влияние имперского (соответственно, австрийского и российского) архетипа. Противодействие некоторых городских советов Приднепровья и Восточной Украины решениям парламента иногда обуславливалась не количеством оппозиции, а советской идентичностью депутатского корпуса.

Обосновано конфронтационный тип взаимодействия парламентской оппозиции и правительства/Президента; а также оппозиции, олицетворенной местной политико-управленческой элитой Кировограда, Харькова и Комсомольска Полтавской области, и государственной власти, олицетворенной председателем соответствующей областной государственной администрации/парламентом. Доказано, что конформный тип взаимодействия присущ оппозиции, представленной горсоветом Днепропетровска, и власти, представленной соответствующим городским головой/парламентом; а также оппозиции, представленной горсоветом/городским головой Ужгорода, и власти, представленной председателем Закарпатской областной государственной администрации.

Ключевые слова: декоммунизация, ценности, идентичность, советский архетип, конфронтационный и конформный типы взаимодействия, оппозиция, власть.

ARCHETYPATIVE BASIS OF INTERACTION AUTHORITIES AND OPPOSITIONS IN THE IMPLEMENTATION OF THE DECOMMUNIZATION POLICY IN UKRAINE

Abstract. In the article, in the context of the archetypal approach, the interaction of the authorities and the opposition in the course of implementing the decommunization policy was analyzed. An integral part of a decommunization policy was changing the Soviet names of toponymic objects in residential places bearing the Communist totalitarian regime symbols that consecrated persons involved in the crimes of the latter, also the events related to the activities of the Communist Party, the development of Soviet power in Ukraine, the persecution of participants in the struggle for Ukraine's independence in the XX century. The Soviet archetypal basis of decommunization methods in Ukraine is revealed, which it was testified to the rapid pace of policy, the lack of information support, explanations, especially for the population of the central and eastern regions of Ukraine, for which the Soviet symbolics was continues to be valuable.

The imperial/Soviet archetypes of interaction between the authorities and the opposition are defined by the example of renaming of Soviet names for objects of toponymy of settlements containing symbols of the communist totalitarian regime.

Polarized regionalism of Ukrainian society, two distinct national identities based on different systems of political values, have formed various archetypes. Thus, in Uzhgorod and Kirovohrad, the influence of the imperial (respectively, Austrian and Russian) archetypes was reflected. The opposition of some city councils of the Naddniproshynny and eastern Ukraine to the parliament's de-

cisions was sometimes determined not by the number of opposition, but by the Soviet identity of the deputy corps.

The existence of a confrontational type of the interaction between parliamentary opposition and government/president is substantiated; also between the opposition, embodied by the local political and management elite of Kirovohrad, Kharkiv and Komsomolsk of Poltava's region, and the state power, personified by the head of the relevant regional state administration/parliament. It is proved that the conformal type is inherent of interaction the opposition, which is represented by the city council of Dnipropetrovsk and the authorities represented by the respective mayor/parliament; also the interaction between opposition, which represented by the city council/mayor of Uzhhorod and the authorities, which is represented by the chairman of the Transcarpathian Regional State Administration.

Keywords: decommunization, values, identity, Soviet archetype, confrontational and conformal types of interaction, opposition, power.

Постановка проблеми. Формування єдиного гуманітарного (зокрема, символічного) простору України в умовах гібридної й інформаційної війни має безпековий вимір. Проведення з цією метою політики декомунізації, спрямованої на усунення наслідків комуністичної ідеології та зміцнення національної ідентичності, стало вимушеним кроком в умовах зовнішньої агресії. Опір парламентської опозиції з ідеологічних міркувань, протидія й саботаж деяких представників місцевої політико-управлінської еліти, а також амбівалентне ставлення до дій влади частини територіальних громад ускладнили та загальмували реалізацію політики декомунізації. Остання оголила наявність радянських архетипів, притаманних представникам як влади, так і опозиції, що стало визначальним для здатності / нездатності управляти місцевим гуманітарним розвитком. Зазначене актуалізує необхідність досліджен-

ня архетипного підґрунтя взаємодії влади й опозиції у процесі реалізації політики декомунізації в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження політики декомунізації найчастіше присвячено проблемам її реалізації (В. Бабка, В. В'ятрович, В. Лозовий, Л. Малес) [1; 13; 14]; методам і практиці її проведення (Г. Касьянов, А. Портнов, Т. Хітрова) [9; 17; 25] й архетипам в історичній пам'яті (О. Вовченко) [3]. Аналіз етнокультурних, ціннісних ідентичностей регіонів (А. Колодій, В. Козаков, В. Ребало) [10; 11; 20] дозволяє зможує передбачити місцеві особливості сприйняття політики сучасної Української держави. Разом із тим архетипне підґрунтя взаємодії влади й опозиції у процесі реалізації політики декомунізації в Україні ще не стало предметом аналізу науковців, що зумовило наукову актуальність цього питання.

Метою статті є з'ясування архетипного підґрунтя взаємодії влади

й опозиції у процесі реалізації політики декомунізації в Закарпатській, Дніпропетровській, Кіровоградській, Полтавській і Харківській областях щодо перейменувань радянських назв об'єктів топоніміки населених пунктів, що містили символи комуністичного тоталітарного режиму.

Виклад основного матеріалу.

Архетип як тип взаємодії одних характеристик соціальної структури з іншими має визначальний вплив на соціальні тенденції та перетворення [5, с. 11]. Застосування архетипного підходу передбачає тлумачення управлінських процесів як колективно підсвідомих. Можна припустити, що представники влади й опозиції однакового віку можуть бути носіями одного архетипу управлінської культури. Тож, вони відтворюють той архетип взаємодії / соціальної практики, що була засвоєна на рівні колективно підсвідомого на попередньому / більш віддаленому етапі розвитку політичної системи. Архетипи виявляються у вигляді символів (в образах героїв, обрядах, традиціях, поведінковій практиці загалом) і містять узагальнений досвід предків [3, с. 69, 74; 5, с. 124, 126]. Тому тип взаємодії влади й опозиції обумовлює швидкість, результативність і якість політики декомунізації.

На переконання В. Ребкала й В. Козакова, “посткомуністичні країни розвиваються відповідно до логіки формування колективної ідентичності (через протиставлення себе іншому), а не за логікою солідарності на основі визнання прав одне одного (демократичної солідарності)” [20, с. 99]. Відсутність “колективного українського несвідомого <...> при-

зводить до зростання привабливості для представників етнічних груп, що проживають у прикордонних регіонах України, ідентифікувати себе з народами сусідніх держав, а для багатьох суміжних держав — до розробки сценаріїв “захисту” “своїх співвітчизників” на її території” [3, с. 4]. Тому одним із напрямів політики національної пам'яті стала декомунізація, спрямована на безповоротне поривання України з радянським минулим (радянським архетипом) на рівні фундаментальних цінностей, ліквідацію символів комуністичного минулого, відновлення україноцентричних цінностей, консолідацію української нації й розвиток її історичної свідомості [1, с. 166]. Ця політика розпочалася в часи розпаду Радянського Союзу й активізувалася у травні 2015 р. у зв'язку зі вступом у дію пакета “декомунізаційних законів”: “Про застосування комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарного режимів та заборону пропаганди їхньої символіки”; “Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років”, “Про правовий статус та вшанування пам'яті учасників боротьби за незалежність України у ХХ столітті”, “Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945”. Ці закони були розроблені Українським інститутом національної пам'яті (далі — УІНП) — державним органом, що відповідає за формування та реалізацію політики “у сфері відновлення та збереження національної пам'яті” в Україні. Декомунізація мала завершитися 21.11.2016 р.

Складовою політики декомунізації стало перейменування об'єктів топоніміки населених пунктів, назви яких містили символіку комуністичного тоталітарного режиму, були присвячені особам, причетним до організації та здійснення Голодомору 1932–1933 років в Україні й політичних репресій, особам, які обіймали керівні посади у комуністичній партії, вищих органах влади та управління СРСР, УРСР (УСРР), інших союзних та автономних радянських республік (крім осіб, діяльність яких була значною мірою пов'язана з розвитком української науки та культури), працівникам радянських органів державної безпеки, а також подіям, пов'язаним із діяльністю комуністичної партії, встановленням радянської влади на території України або в окремих адміністративно-територіальних одиницях, переслідуванням учасників боротьби за незалежність України у ХХ ст. [19, ст. 7].

Рада Міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації й органи місцевого самоврядування мали здійснити зазначене у шестимісячний термін із дня набрання чинності цим законом. За цей час вони мали також провести громадські слухання та подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо відповідних перейменувань населених пунктів, районів і областей [19, ст. 7]. У разі неприйняття ними протягом шести місяців зазначених рішень відповідний сільський, селищний або міський голова у наступний тримісячний термін ухвалював розпорядження

про відповідні перейменування, враховуючи пропозиції громадськості, науковців і рекомендації УІНП. За відсутності зазначених перейменувань наступним кроком ставало розпорядження голови відповідної обласної державної адміністрації [19, ст. 7].

Якщо за шість місяців із дня набрання чинності цим Законом відповідальні органи державного управління та місцевого самоврядування не подали на розгляд Верховної Ради України пропозицій щодо перейменування радянських назв населених пунктів, районів та областей, то відповідне рішення ухвалював парламент у тримісячний термін. За відсутності пропозицій з місць Верховна Рада України керувалася рекомендаціями УІНП [19, ст. 7].

Стислий строк, за який передбачалося викорінити символи комуністичної доби, був обумовлений зовнішньою загрозою. Проте, на відміну від архетипу, символ виступає одним з найбільш стійких елементів культурного континууму. Швидкий темп декомунізації та конфліктний потенціал між представниками різних рівнів влади, закладений у зазначеному алгоритмі реалізації декомунізаційних законів, свідчив про вияв радянського архетипу управлінської культури. Останньому властиві такі характерні ознаки: “закрита організаційна система, бюрократична управлінська форма; область цілевизначення — інтереси “верхів”; <...> владний механізм — єдиноначальність з бюрократичним апаратом; основна функція — перерозподіл ресурсів; політична культура — консерватизм (партія влади); механізми

соціальної мобілізації — примусові; основна етична цінність — чиношанування (ієрархія); базовий морально-психологічний принцип — конформізм” [26, с. 16]. Не випадково доктор історичних наук Г. Касьянов зазначав, що методи, якими проводиться декомунізація, мало в чому відрізняються від тих, що застосовували у радянській період: “методи імплементації дуже нагадують ті культурні паттерни, проти яких ці закони спрямовані, <...> “декомунізація” топографії є виворотом її “комунізації”” [9]. Т. Хітрова також застерігала від монополізації дискурсу декомунізації в інформаційному просторі [25, с. 62].

На першому етапі декомунізації окремі представники парламентської опозиції (О. Вілкул, М. Скорик) виступали з критикою владного курсу. У Верховній Раді України 19.05.2015 р. віце-прем’єр опозиційного уряду, народний депутат Н. Королевська заявила, що “влада посилює розкол в українському суспільстві диктаторськими законами про декомунізацію” [21]. Водночас вона підкреслила, що “Опозиційний блок” вимагає дотримання демократичних принципів, у першу чергу громадянських свобод, права вільно висловлювати свої погляди та переконання для кожного громадянина України [21]. Після офіційного завершення декомунізації, навесні 2017 р. “Опозиційний блок” виступив з такою офіційною заявою (11.04.2017 р.): “За кілька років, що минули з моменту проголошення політики декомунізації, влада зробила цілий ряд злочинів проти народної пам’яті, проти гід-

ності українських громадян, проти свободи совісті та права громадян на свою думку” [7]. У травні 2017 р. 46 народних депутатів (від “Опозиційного блоку” та інших фракцій) подали подання до Конституційного Суду щодо визнання неконституційним закону про декомунізацію. Поєднання протилежних змістів — захист радянських / недемократичних цінностей із одночасною вимогою дотримання демократичних принципів — свідчить про амбівалентність парламентської опозиції до взаємовиключних складових дихотомії “демократія — тоталітаризм”. Таке ставлення до політики декомунізації зумовлено, з одного боку, наявністю стійкого радянського архетипу, несприйняттям злочинів комуністичного режиму (за висловом А. Портнова, “незнанням і нерозумінням радянського” [17]). Репресивна радянська система “творила “нову людину”, яка відзначалася такими рисами, як нетерпимість, агресивність, претензії на монопольне володіння істиною, опортуністичність. Ці ознаки остаточно сформували цілком неструктуровану в ідеально-ціннісному вимірі людину...” [20, с. 101]. З іншого боку, в умовах трансформації до демократичного режиму парламентська опозиція засвоїла нові ціннісні орієнтації. Конфронтаційне ставлення “Опозиційного блоку” до державної влади, уособленою парламентською більшістю, урядом і Президентом, має підґрунтям радянський архетип взаємодії влади й опозиції. Відповідна модель виникла в умовах функціонування командно-адміністративної системи, відсутності пар-

ламентаризму та приватної власності [22, с. 352].

Виявилося, що для значної частини населення центральних і східних регіонів України символічний простір (пам'ятники, топонімічні назви) радянського режиму продовжує бути цінним. Всеукраїнське соціологічне дослідження “Конфлікт в медіа, медіа в конфлікті” в серпні 2015 р. показало упереджене ставлення 35 % респондентів до реформи декомунізації [2]. Наприкінці декомунізації, у листопаді 2016 р., як засвідчило дослідження Соціологічної групи “Рейтинг”, респонденти її швидше не підтримували (57 %), аніж підтримували (35 %) [23]. Водночас деякі результати опитувань засвідчили амбівалентне ставлення населення до політики декомунізації. Узагалі не підтримало ідеї перейменування вулиць 44 % респондентів, натомість 49 % опитаних висловилися “за” “вибіркові перейменування” [23]. Кількість прихильників політики декомунізації суттєво відрізнялося по регіонах: на Заході України – 72 %, у Центрі – 41 %, на Півдні – 26 %, а на Сході – 18 % опитаних [23].

Такі розбіжності обумовлені різними регіональними ідентичностями. Політолог А. Колодій зазначала, що “регіональне розмежування політичних симпатій та антипатій було присутнє в українській політиці упродовж усього періоду незалежності” [10]. На її думку, через поляризований регіоналізм українського суспільства з двома політично активними центрами “притягування” – Галичиною (Львів) та Донбасом (Донецьк) за роки незалежності сформувалися дві протилежні (анта-

гоністичні) соціетальні культури, дві відмінні національні ідентичності, що спиралися на різні системи політичних цінностей, економічної та суспільно-політичної практики та діяльності регіональних еліт [10]. У підґрунті донецької культури та ідентичності лежала советська (радянська) та регіональна (місцева) донецька ідентичності [11, с. 74], яким притаманні домінування матеріальних потреб, прихильність до авторитарних методів правління, страх перед націоналізмом, культ сили й могутності та нетерпимість. У підґрунті ідентичності Галичини та решти регіонів (національна українська ідентичність, прагнення) неоднаковою мірою виражені в різних частинах країни – до створення української України (захист мови, культури етнічних українців при толерантному ставленні до інших мов і культур) та до демократичного, правового ладу [10].

Різний базовий “комплект цінностей” формує різні архетипи [20, с. 96]. Регіональними ідентичностями / архетипами обумовлюються типи взаємодії влади й опозиції, що виявилися у процесі реалізації декомунізації у Закарпатській, Дніпропетровській, Кіровоградській, Полтавській і Харківській областях.

До втручання голови Закарпатської обласної державної адміністрації (далі – ОДА) територіальні громади ставилися до декомунізації індиферентно. Креативні “погрози” Г. Москаля “назвати вулицю ім. Клари Цеткін вулицею Червоних Ліхтарів, а вулицю Чапаєва – вулицею Анки і Петьки” певною мірою прискорили процес декомунізації [18].

Проте навесні 2016 р. Ужгородський міський голова Б. Андрійв (партія “Відродження” [16], представлена колишніми членами “Партії регіонів”) зняв з розгляду проект рішення про перейменування 22 вулиць [8]. Пасивний опір політиці декомунізації більшості Ужгородської міської ради (25 % депутатів від фракції “Відродження” [16]) можна пояснити їх радянською ідентичністю. Відстрочення, відхід від вирішення питань про перейменування радянської топоніміки населених пунктів засвідчили конформну модель взаємодії опозиції (міського голови й міськради Ужгорода) та державної влади (голови Закарпатської ОДА). Уявляється, що архетипним підґрунтям зазначеного типу відповідної взаємодії стала трансформація консенсусної моделі, що склалася у Закарпатті за австрійських часів (у ХІХ ст.), у бік конфронтаційної моделі (з 1939 р.), що існувала в Радянському Союзі [22, с. 351, 352].

Не всі міські голови зважилися на розпорядження, що суперечили цінностям більшості депутатів місцевих рад і частини свого електорату — територіальних громад. Перейменування м. Дніпропетровська (названого на честь річки Дніпро та одного з організаторів Голодомору 1932–1933 рр. Г. Петровського), ускладнювалося протистоянням відносно більшості (39 %) депутатів фракції партії “Опозиційний блок” та міського голови Б. Філатова, представника партії “Українське об’єднання патріотів — УКРОП” [16]. Оскільки 90,5 % містян висловилися проти зміни назви “Дніпропетровськ” [18], міськрада взагалі не подавала до пар-

ламенту пропозицій щодо перейменування міста. Це не було зроблено й після підписання 24.02.2016 р. коаліційної угоди (35 депутатами міськради з фракцій “УКРОП”, “Самопоміч” і більшої частини депутатів від “Опозиційного блоку”), яка мала налагодити роботу з міським головою [4], тому парламент сам перейменував місто на “Дніпро”, проти чого виступили представники “Опозиційного блоку”. Міський голова Б. Філатов спочатку заявив про необхідність виконувати рішення законодавчого органу держави [15], проте пізніше звернувся до спікера А. Парубія з проханням відстрочити підпис постанови про перейменування міста, оскільки “зміна назви міста не на часі, й багато людей не розуміють, що коїться” [18].

Бажання територіальної громади м. Дніпропетровська, його політико-управлінської еліти зберегти гуманітарний простір Радянського Союзу свідчить про ознаки радянської ідентичності. Лояльне ставлення керівника міста від пропрезидентської політичної партії до політики декомунізації під час протистояння міськради / територіальної громади сприяли встановленню конформного типу взаємодії влади (міського голови, Верховної Ради України) та місцевої політичної опозиції (більшості міськради). Це, в свою чергу, обумовлюється радянським архетипом взаємодії міста як “кузні керівних кадрів” із столичним центром, а також конформним типом взаємодії влади й опозиції на частині східноукраїнських земель, який сформувався після неодноразового запровадження радянським керівництвом

такого державного механізму винищення опозиції, як Голодомор [22, с. 352].

Протидія певних міських рад рішенням Верховної Ради України іноді обумовлювалася не кількістю опозиції, а ідентичністю депутатського корпусу. Протистояння між територіальною громадою / міськрадою та парламентом відбувалося в Кіровограді, де міський голова А. Райкович і відносна більшість (21 %) депутатів міської ради репрезентували пропрезидентську партію БПП “Солідарність” [18]. Територіальна громада висловила своє незадоволення новими назвами міста (“Інгульськ”, “Кропивницький”) протестами під стінами парламенту й міськради. Назва на честь українського письменника, драматурга та громадського діяча М. Кропивницького влаштувала лише 8 % містян [6]. Проведене в місті у квітні 2016 р. спільне опитування КМІС і Соціологічної групи “Рейтинг” показало прагнення більшості мешканців (56,9 %) лишити назву “Кіровоград” (не дивлячись на те, що Кіров – один з організаторів Голодомору 1932–1933 рр.) або змінити її (у крайньому випадку) на “Єлисаветград” (54,9 %) [6]. Не бажаючи залишати в гуманітарному просторі України радянські та імперські символи, водночас не наполягаючи на “стратегії УІНП щодо відродження символів козацького минулого” [14, с. 19], парламент 14.07.2016 р. перейменував м. Кіровоград у Кропивницький, закріпивши символи української ідентичності. Конфронтаційне ставлення опозиції (більшості міськради) до міського голови / УІНП / парламенту було проде-

монстроване й під час зміни назви “Кіровоградська міська рада”. Так, 30.11.2017 р. перейменована назва “Міська рада міста Кропивницького” (замість “Кропивницька міська рада”) суперечить законодавству [12]. Таку конфронтаційність між місцевою опозицією та владою можна пояснити дуалістичним імперсько-радянським архетипом, сформованим за умов посиленої централізації ще в Російській імперії [22, с. 351] (місто виникло в середині 70-х років минулого століття), закріпленим за радянських часів.

Процес перейменування Комсомольська Полтавської області був складним і довготривалим, не дивлячись на те, що більшість міської ради була представлена фракцією БПП “Солідарність”, а Полтавської обласної ради – фракціями провладних на той час партій (БПП “Солідарність”, “Батьківщина”) [16]. На громадських слуханнях (17.09.2015 р.) 98 % мешканців виступили за збереження назви Комсомольськ як аббревіатури – КОлектив Молодих СОціально МОтивованих Людей, (Б), Справжніх, (Б), Козаків [18]. Міськрада залишила стару назву з новим обґрунтуванням. Усупереч визначенню з боку УІНП незаконності такого “перейменування”, міський голова соціаліст Д. Биков [16] залишив стару назву, мотивуючи це бажанням 16 тисяч містян [18]. 19.05.2016 р. парламент перейменував Комсомольськ на Горішні Плавні. На мітингу протесту горішньоплавців під мерією 23.05.2016 р. Д. Биков пообіцяв оскаржити рішення Верховної Ради України у Вищому адміністративному суді, звернутися до Прези-

дента та депутатів, більшість яких, на його думку, “не були в курсі, що громада Комсомольська проти цієї назви” [18]. Опозиційні фракції Полтавської обласної ради ініціювали проект рішення про звернення до спікера парламенту щодо перейменування назви міста.

Представники місцевої влади, будучи носіями радянської ідентичності, не усвідомлюють, що символічний простір комуністичного режиму заважає формуванню української ідентичності. Вони живуть побутовими проблемами добробуту, порівняння рівня життя за “комуністів і демократів”, що викликає ностальгію за “соціалістичною стабільністю” та, як вважалося, “справедливим розподілом” соціальних благ [13, с. 300]. Архетипним підґрунтям конфронтаційної моделі взаємодії влади (голови Полтавської ОДА, УІНП і парламенту) та політичної опозиції (міського голови, більшості міськради) слугує радянська модель відповідних відносин. Останній властиві пріоритет соціально-економічних вимог над державотворчою складовою [22, с. 352].

У Харкові, де абсолютна більшість депутатів Харківської міської ради (майже 70 %) та міський голова Г. Кернес — представники політичної партії “Відродження” [16], також намагалися зберегти назви деяких районів міста зі зміною їх обґрунтування. На загальноміських слуханнях (листопад 2015 р.) Г. Кернес запропонував, щоб Дзержинський район називався на честь лікаря невролога — брата Ф. Дзержинського; Жовтневий — на честь місяця, в якому Україна була звільнена від

німецьких загарбників, Фрунзенський — на честь льотчика, героя СРСР, сина більшовика. У міськраді вирішили, що під дію закону взагалі не підпадають Червонозаводський і Комінтернівський райони [18]. Декомунізацію завершував керівник Харківської ОДА І. Райнін (розпорядження від 17.05.2016 р.). Місцева політико-управлінська еліта м. Харкова демонструвала територіальній громаді свою непричетність до політики декомунізації, протиставляючи себе державній (центральної / регіональної) владі за принципом “свій — чужий”, водночас здійснюючи низку перейменувань. Витоки цієї конфронтаційної моделі взаємодії місцевої політичної опозиції та державної влади містяться в радянському архетипі статусу Харкова як “першої столиці Радянської України”. Його колишнє протистояння з україноцентричним Києвом в сучасній політичній історії відтворюється періодично. Це підтверджує радянське архетипне підґрунтя взаємодії місцевої опозиції (міського голови, більшості міськради) та влади (голови Харківської ОДА, УІНП).

У грудні 2016 р. УІНП відзвітував, що декомунізація в Україні завершена на 99 %: перейменовано 987 населених пунктів із назвами комуністичної доби й демонтовано півтори тисячі пам’ятників Леніну та більшовикам, проте відбулося зменшення не лише противників, а й прихильників політики декомунізації, відповідно, 41,1 % та 32,8 % опитаних, із збільшенням байдужих до неї — 24,5 % респондентів [24].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, за-

стосування архетипного підходу до аналізу методів реалізації політики декомунізації в Україні дозволило з'ясувати їх радянське архетипне підґрунтя. Вимушене використання таких методів для формування нової української колективної ідентичності в умовах зовнішньої агресії на етапі трансформації від комуністичного до демократичного режиму відтворило радянські архетипи взаємодії опозиції та влади. Конфронтаційний тип репрезентовано взаємодією парламентської опозиції та уряду / Президента, місцевої політико-управлінської еліти Кіровограда, Харкова й Комсомольська Полтавської області та державної (регіональної / центральної) влади. Конформний тип — відповідно, взаємодією міськради та міського голови Дніпропетровська / парламенту, а також міськради / міського голови Ужгорода та голови Закарпатської ОДА.

Подальші дослідження будуть присвячені прогнозуванню тенденцій формування єдиного гуманітарного простору, національної ідентичності з урахуванням архетипного підґрунтя взаємодії влади й опозиції, а також обґрунтуванню дієвих моделей управління місцевим / регіональним гуманітарним розвитком.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Бабка В. Л.* Исторична пам'ять як фактор політичного впливу в незалежній Україні : дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.03 / В. Л. Бабка; Ніжинський держ. ун-т ім. Миколи Гоголя. — Ніжин, 2016. — 249 с.
2. *Більшість* українців упереджені до влади, декомунізації та ЗМІ [Електронний ресурс]: [дослідження “Конфлікт в медіа, медіа в конфлікті”]. — Режим доступу : <http://lvivmediaforum.com/news/bilshist-ukrajintsiv-uperedzheni-do-vlady-dekomunizatsiji-ta-zmi/>
3. *Вовченко О. А.* Архетиповість українського суспільства як визначальний чинник самоідентифікації нації (безпековий вимір) : дис. ... канд. політ. наук : 21.01.01 / О. А. Вовченко; Нац. ін-т стратегічних досліджень. — К., 2016. — 213 с.
4. *Дніпропетровська* міська рада на решті почне працювати [Електронний ресурс] // Сайт Дніпропетровської міської ради. — Режим доступу : <https://dniprograda.gov.ua/uk/articles/item/11325/>
5. *Донченко О.* Архетипи соціального життя і політика (Глибинні регулятиви психополітичного повсякдення) : монографія / О. Донченко, Ю. Романенко. — К. : Либідь, 2001. — 334 с.
6. *Жителі* Кіровограда не хочуть перейменувати місто — опитування [Електронний ресурс] // Українська правда. — 2016, 18 квіт. — Режим доступу : <https://www.prawda.com.ua/news/2016/04/18/7105908/>
7. *Заява* Опозиційного блоку [Електронний ресурс] // Сайт Опозиційного блоку. — Режим доступу : <http://opposition.org.ua/uk/news/dekomunizaciya-ce-politichne-mrakobissya-pridushennya-pravgromad-i-nacionalnikh-spilnot.html>
8. *Із декомунізацією* вулиць в Ужгороді вирішили ще почекати [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakarpattya.net.ua/News/153049-Iz-dekomunizatsiieiuvulyts-v-Uzhhorodi-vyrishyly-shche-pochekaty>
9. *Касьянов Г. В.* Историческая политика и “мемориальные” законы в

- Україне: начало XXI в. [Електронний ресурс] / Г. В. Касьянов // Историческая Экспертиза. — 2016. — № 2. — С. 28–57. Режим доступа: http://istorex.ru/page/kasyanov_gv_istoricheskaya_politika_i_memorialnie_zakoni_v_ukraine_nachalo_xxi_v
10. *Колодій А.* Міжрегіональні поділи в Україні і деякі принципи публічного врядування / А. Колодій // Будуємо нову Україну : зб. конф. (26–27 листопада 2014 р., м. Київ) / упоряд. Т. О. Ярошенко ; Українське Фулбрайтівське коло. — К.: ВД “Кієво-Могилянська академія”, 2015. — С. 309–327. Режим доступу: <http://www.ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/4618>
 11. *Колодій А.* Український регіоналізм як стан культурно-політичної поляризованості / А. Колодій // Агора. Україна — регіональний вимір. — Вип. 3. — К., 2006. — С. 69–91.
 12. *Костенко С.* Начебто й перейменували... [Електронний ресурс] / С. Костенко // Народне слово : щотиж. газета Кіровоградщини. — 2017, 30 листоп. — Режим доступу : <http://n-slovo.com.ua/2017/11/30/>
 13. *Лозовий В. С.* Політика декомунізації в Україні та денацифікації у Німеччині: проблема відповідальності за скоєні злочини / В. С. Лозовий // Вісн. Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. Івана Огієнка : історичні науки. — 2016. — Вип. 9. — С. 296–301.
 14. *Малес Л. В.* Дискурс декомунізації в Києві / Л. В. Малес // Соціологічні студії. — 2016. — № 2 (9). — С. 16–21.
 15. *Мер Дніпра* Борис Філатов закликав не розколювати суспільство через перейменування міста [Електронний ресурс] // УНІАН : інформ. агентство. — 2016, 19 трав. — Режим доступу : <https://www.unian.ua/politics/1350231-mer-dnipra-boris-filatov-zaklikav-ne-rozkolyuvati-suspilstvo-cherez-pereymenuvannya-mista.html>
 16. *Місцеві* вибори. Україна 2015. Чергові місцеві вибори 25.10.2015. [Електронний ресурс] // Центральна виборча комісія : офіц. веб-сервер. — Режим доступу : http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2015/PVM002?PT001F01=100&pt00_t001f01=100#
 17. *Портнов А.* Про декомунізацію, ідентичність та історичні закони дещо інакше [Електронний ресурс] / А. Портнов // Критика. — 2015, травень. — Режим доступу : <https://krytyka.com/ua/solutions/opinions/pro-dekomunizatsiyu-identychnist-ta-istorychni-zakony-deshcho-inakshe>
 18. *Пристрасті* за декомунізацією [Електронний ресурс] // УНІАН : інформ. агентство. — 2016, 2 червня. — Режим доступу : <https://www.unian.ua/society/1363662-pristrasti-za-dekomunizatsieyu.html>
 19. *Про засудження* комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки [Електронний ресурс]: Закон України від 09.05.2015 р. № 317-VIII, із змін., внесеними згідно із Законом № 595-VIII від 14.07.2015. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/317-19>
 20. *Ребкало В.* Колективна ідентичність українського суспільства та її вплив на реформування державного управління / В. Ребкало, В. Козаков // Публічне управління: теорія та практика. — 2010. — № 3–4. — С. 95–102.
 21. *Сайт* “Опозиційного блоку” від 19.05.2015 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://opposition.org.ua/uk/news/nataliya-korolevska-zakonami-pro-deko->

- munizaciyu-vlada-posilyue-rozkol-v-ukranskomu-suspilstvi.html/
22. Сичова В. В. Регіональні особливості взаємодії політичної опозиції та органів державного управління в Україні / В. В. Сичова // Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації : матеріали підсумкової наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 30 жовтня 2009 р. : у 2 т. — Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2009. — Т. 1. — С. 351–353.
 23. Ставлення до окремих історичних постатей та процесу декомунізації в Україні [Електронний ресурс] : [дослідження Соціологічної групи “Рейтинг”, проведене 4–11.11.2016 р.] // Сайт Соціологічної групи “Рейтинг”. — Режим доступу : http://ratinggroup.ua/research/ukraine/otnoshenie_k_otdelnym_istoricheskim_lichnostyam_i_processu_dekommunizacii_v_ukraine.html
 24. Ставлення мешканців України до політики декомунізації (квітень 2017 р.) [Електронний ресурс]: [Дослідницька компанія “Соціополіс”]. — Режим доступу : <http://sociopolis.ua/uk/doslidzhenya/doslidzhenya/224-decomunisation-april-2017>
 25. Хітрова Т. “Декомунізація” як риторичний дискурс та джерело формування амбівалентних смислів у сучасному інформ. просторі України / Т. Хітрова // Образ : наук. журн. — 2015. — Вип. 3 (18). — С. 60–67.
 26. *Управление персоналом* : учеб. для вузов / под ред. Т. Ю. Базарова, Б. Л. Еремина. — 2-е изд., перераб. и доп. — М : ЮНИТИ, 2002. — 560 с.
 - ence in Independent Ukraine”, Abstract of Ph.D. dissertation, Political culture and ideology, Mykola Gogol State University of Nizhyn, Nizhyn, Ukraine.
 2. *Doslidzhennia* “Konflikt v media, media v konflikti” (2015), “The Most Ukrainians are biased towards authority, decommunization and the media”, available at: <http://lvivmediaforum.com/news/bilshist-ukrajintsiv-uperedzheni-do-vlady-dekommunizatsiji-tazmi/> (Accessed 15 March 2018)
 3. *Vovchenko O. A.* (2016), “The Archetype of Ukrainian Society as a Determining factor in the nation’s self-identification (security dimension)”, Abstract of Ph.D. dissertation, The basis of national security of the state (political science); National Institute for Strategic Studies, Kyiv, Ukraine.
 4. *The official site of Dniprovsk City Rada* (2016), “Dnipropetrovs'ka mis'ka rada nareshti pochne pratsiuvaty”, available at: <https://dniprorada.gov.ua/uk/articles/item/11325/> (Accessed 25 March 2018).
 5. *Donchenko O. and Romanenko Yu.* (2001), *Arkhetypy sotsial'noho zhyttia i polityka* (Hlybynni rehuliatyvny psykhopolitychnoho povsiakdennia) [Archetypes of social life and politics (Depths regulate the psycho-political everyday life)], Lybid, Kyiv, Ukraine.
 6. *Ukrainian Pravda* (2016), “Zhyteli Kirovohrada ne khochut' perejmenovuvaty misto — opytuvannia”, available at: <https://www.pravda.com.ua/news/2016/04/18/7105908/> (Accessed 10 March 2018).
 7. *The official site of Opposition Bloc* (2017), “Zaiava Opozytsijnoho bloku”, available at: <http://opposition.org.ua/uk/news/dekommunizaciya-ce-politichne-mrakobissya-pridushennya-prav-gromad-i-nacionalnikh-spilnot.html> (Accessed 25 March 2018) (Accessed 25 March 2018).

REFERENCES

1. *Babka V. L.* (2016), “Historical Memory as a Factor of Political Influ-

8. *Online* edition of Zaccarpattia Online Beta (2016), “Iz dekomunizatsiieiu vulyts’ v Uzhhorodi vyrishyly sche pochekaty”, available at: <http://zaccarpattya.net.ua/News/153049-Iz-dekomunizatsiieiu-vulyts-v-Uzhhorodivyrishyly-shche-pochekaty> (Accessed 25 March 2018).
9. *Kasianov H. V.* (2016), “Historical politics and “memorial” laws in Ukraine: the beginning of the XXI century”, *Ystorycheskaia Ekspertyza*, [Online], № 2, available at: http://istorex.ru/page/kasyanov_gv_istoricheskaya_politika_i_memorialnie_zakoni_v_ukraine_nachalo_xxi_v (Accessed 2 March 2018).
10. *Kolodii A.* (2014), “Interregional Divisions in Ukraine and Some Principles of Public Governance”, *Zbirka konferentsii Pershoi konferentsii Ukrain’skoho Fulbrajtyvs’koho kola [We are building a new Ukraine]*, Kyiv, Ukraine, 26–27 November, 2014, p. 309–327.
11. *Kolodii A.* (2006), “Ukrainian regionalism as a condition of cultural-political polarization”, *Ahora. Ukraina — rehional’nyj vymir*, № 3, p. 69–91.
12. *Kostenko S.* (2017), “Nachebto j perejmenuvaly...”, *Narodne slovo : scho tyzhn. hazeta Kirovohradschyny*, [Online], 30 lystop, available at: <http://n-slovo.com.ua/2017/11/30/> (Accessed 20 March 2018).
13. *Lozovyi V. S.* (2016), “The Decommunization Policy in Ukraine and denationalization in Germany: the problem of responsibility for the crimes committed”, *Visnyk Kam’ianets’-Podil’s’koho nats. un-tu imeni Ivana Ohiiienka : istorychni nauky*, vol. 9, p. 296–301.
14. *Males L. V.* (2016), “The Discourse of decommunization in Kyiv”, *Sotsiologichni studii*, vol. 2 (9), p. 16–21.
15. *UNIAN : Information Agency* (2016), “Mer Dnipra Borys Filatov zaklykav ne rozkolyuvaty suspil’stvo cherez perejmenuvannia mista”, available at: <https://www.unian.ua/politics/1350231-mer-dnipra-borys-filatov-zaklykav-ne-rozkolyuvatisuspilstvo-cherez-perejmenuvanniamista.html> (Accessed 22 March 2018).
16. *The official* web portal of Central Election Commission (2015), “Local Elections. Ukraine 2015. Regular Local Elections 25. 10. 2015”, available at: http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2015/PVM002?PT001F01=100&pt00_t001f01=100# (Accessed 17 March 2018).
17. *Portnov A.* (2015), “On Decommunization, Identity, and Legislating History, From a Slightly Different Angle”, *Krytyka*, [Online], may, available at: <https://krytyka.com/ua/solutions/opinions/pro-dekomunizatsiyu-identychnist-ta-istorychni-zakony-deshcho-inakshe> (Accessed 17 March 2018).
18. *UNIAN : Information Agency* (2016), “Prystrasti za dekomunizatsiieiu”, available at: <https://www.unian.ua/society/1363662-pristrasti-za-dekomunizatsiieiu.html> (Accessed 17 March 2018).
19. *The Verkhovna Rada of Ukraine* (2015), The Law of Ukraine “On Conviction of Communist and National-Socialist (Nazi) Totalitarian Regimes in Ukraine and Prohibition of the Propaganda of Their Symbols”, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/317-19> (Accessed 10 March 2018).
20. *Rebkalov V. and Kozakov V.* (2010), “Collective identity of the Ukrainian society and its influence on a reformation of the public administration”, *Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, № 3–4, p. 95–102.
21. *The official* site of Opposition Bloc (2015), available at: <http://opposition.org.ua/uk/news/nataliya-korolevska-zakonami-pro-dekomunizaciyuvlada-posilyue-rozkol-v-ukranksomu->

- suspilstvi.html/ (Accessed 25 March 2018).
22. *Sychova V. V.* (2009), “Regional features of interaction of the political opposition and authorities in Ukraine”, *Materialy pidsumkovoï naukovo-praktychnoi konferentsii za mizhnarodnoi uchasti [Regional Development Strategy: Formation and Implementation Mechanisms]*, Odesa Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration attached to the Office of the President of Ukraine, Odesa, Ukraine, vol. 1, p. 351–353.
 23. *The site* of the Sociological Group “Rating” (2016), “Stavlennia do okremykh istorychnykh postatej ta protsesu dekomunizatsii v Ukraini”, available at: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/otnoshenie_k_otdelnym_istoricheskim_lichnostyam_i_procesu_dekommunizatsii_v_ukraine.html (Accessed 10 March 2018).
 24. *Sociopolis* TM Social, Political & Market Research (2017), “Stavlennia meshkantsiv Ukrainy do polityky dekomunizatsii”, available at: <http://sociopolis.ua/uk/doslidzhenya/doslidzhenya/224-decomunisation-april-2017> (Accessed 10 March 2018).
 25. *Khitrova T.* (2015), ““Decommunization” as a rhetorical discourse and the source of the formation of ambivalent meanings in the modern information space of Ukraine”, *Obraz*, vol. 3 (18), p. 60–67.
 26. *Upravlenye personalom [HR]* (2002), 2nd ed., YuNYTY, Moscow, Russia.